

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky a sociálnej pedagogiky
Račianska 59, 813 34 Bratislava

Oponentský posudok habilitačnej práce
p. PhDr. Kateřiny Jančaříkovéj, Ph.D.

„Didaktické přístupy k přírodovědnému vzdělávání předškolních dětí a mladších žáků“

Vydala Pedagogická fakulta Univerzita Karlova 2019.

ISBN 978-80-7603-51-0

Počet strán: 262

Úroveň spracovania témy habilitačnej práce mnoho napovedá o samotnej autorke. Napriek tomu, že ju (ešte) osobne nepoznám, dovoľujem si na základe prečítania práce usudzovať o jej základných charakteristikách. Úroveň spracovania práce naznačuje, že jej typickými črtami sú zodpovednosť, pracovitosť a húževnatosť. Svedčí o tom množstvo odvedenej vedeckej práce i množstvo preštudovanej literatúry, na ktorú korektne odkazuje. Habilitačná práca je ukážkou serióznosti v prístupe, ako i v celkovom koncepte viacročného skúmania zvolenej témy.

Oponovaná habilitačná práca je publikovanou vedeckou monografiou v druhom, rozšírenom vydaní. Touto monografiou chce autorka podporiť poznanie prírodovedcov v oblasti vybraných pedagogických teórií, výskumov, konštruktov a termínov, a naopak rozvinúť poznanie pedagógov o vybrané prírodovedné poznatky. Tento zámer má etický, logický i praktický charakter, pretože práve neúplnosť, nepresnosť, či folkovosť/laickosť (...) poznania týchto oblastí vytvára priestor subjektom na utváranie si naivno-romantických (...) predstáv a ich interpretácií. Je príznačné, že i dospelí ľudia disponujú a operujú týmito naivno-romantickými predstavami. Z toho aspektu je habilitačná práca záslužnou a sympatickou činnosťou. Usústaviť tieto dve oblasti poznania (a zastúpené dvomi odlišnými profesiami) vyžaduje vstúpiť do odborného dialógu (až typu hermeneutický kruh) a nájsť ako zhodné, tak i odlišné prvky a navyiac ich aj rozvinúť do úrovne interpersonálneho porozumenia pre čitateľa.

Autorka svoj zámer rozvrhuje do jedenástich kapitol (s prislúchajúcimi subkapitolami). Samotné kapitoly sú tiež usporiadané striedavo; pedagogická kapitola strieda prírodovedeckú kapitolu a naopak. Konceptne spolu tvoria istú autorkinu líniu uvažovania od metodológie až po koncept prírodovedného vzdelávania v predškolskom a mladšom školskom veku. Text habilitačnej práce je opatrený literatúrou, vecným a menným registrom, ako i anglickým summary. Takáto línia (v zmysle autorkou usporiadaných kapitol) je prospešná, umožňuje čitateľovi pohybovať sa od všeobecného ku konkrétnemu, od bežného k jedinečnému, od známeho k neznámemu a od jednoduchého k zložitému. Uvedená línia je tiež inšpirujúcou líniou, inšpiruje čitateľa (pre)čítať text postupne s uvedomením si, že informácie v ňom na seba logicky nadväzujú. Výskumné aktivity sú koncentrované do ôsmej kapitoly a dokladujú bádateľskú aktivitu autorky ako výskumníčky. Ide o prehľad zaujímavých výskumných sond, ktoré sú pre autorku výzvou nadviazať na ne v nadväzujúcich (ďalších) výskumných/vedeckých aktivitách. Rôznorodosť výsledkov upriamuje pozornosť na rôzne oblasti. Z aspektu pedagogickej psychológie a didaktiky považujem šiestu kapitolu za dôležitú, pretože v nej autorka zdôrazňuje potrebu nachádzať paralely a zhody v terminológii, významoch a konverzačných aparátoch disciplín tak,

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky a sociálnej pedagogiky
Račianska 59, 813 34 Bratislava

aby interpersonálne porozumenie bolo východiskom pre seriózne konštruovanie poznania; čiže aby toto poznanie nebolo paralyzované neporozumením iného -odlišného- jazyka. Pochopiteľne nemenej dôležité sú aj ďalšie kapitoly. V prvej kapitole autorka vymedzuje „Prírodovedné vzdelávanie“. Druhá a tretia kapitola sú zamerané na vývinové teórie učenia sa a teórie rozmanitých inteligencií. Štvrtá kapitola sústreďuje dôležité informácie o teóriách učenia sa a učenia na jedno miesto. Obsah kapitoly je prehľadný, výpovedný a zrozumiteľný pre čitateľa; je to pútavý príklad ilustrácie teórií. Piata kapitola „Biologické základy neverbálnej komunikácie“ je rovnako pútavým čítaním. Desiata kapitola má zásadný význam, zaoberá sa didaktickými zásadami. I tu opäť autorka postupuje systematicky a ponúka prehľad zásad v ich aplikačnej rovine. V nadväznosti na to, v dvoch nasledujúcich subkapitolách autorka opisuje didaktické prostriedky, formy, pomôcky, materiály a osvedčené didaktické prístupy. Opísaným kapitolám sa venujem preto, lebo ich prínos pre učiteľskú prax v školách bude cenný a vítaný. Zaujímavou a inšpiratívnou kapitolou je jedenásta kapitola „Záver“, v ktorej autorka sústreďuje 10 paradigmatických modelov (identifikujem zrejme získaných uplatnením princípov „grounded theory“). Postup ako ich získala je zrejmy profesionálnemu výskumníkovi, čitateľ by (určite) ocenil malý (krátky, stručný) teoreticko-explikatívny vstup na začiatku kapitoly, ktorý by ozrejmil metodologické hľadisko indukovania autorkinej teórie vzídenej z jej výskumných aktivít. Vhodným by tiež bolo predostrieť čitateľovi vzťah medzi jednotlivými paradigmatickými modelmi a konkrétnymi javmi. Subkapitola 11.2 „Koncept prírodovedného vzdelávania v predškolsnom a v mladšom školskom veku“ je diskusne poňatým textom, zhrnúcim závery teoreticko-empirického spracovania témy autorkou, ale i otvárajúcim kontúry možných, budúcich výskumov. Stanoviská sú realistické, vychádzajúce z charakteru praxe a podložené teóriami. Je možné na ich základe konštruovať praktickú stránku prírodovedne zameranej výučby; na čo sa zamerať a čomu sa v nej vyhnúť. Ozvláštnením textu sú príklady, ktoré autorka vhodne do textu implementuje. Sú ukážkou napr. aj toho, aké hlúposti v komunikácii s deťmi sú v stave produkovať učiteľia, príp. rodičia.

Habilitačná práca (monografia) je uceleným dielom poskytujúcim dôležité informácie vzťahujúce sa na vybranú oblasť pedagogického poznania a na oblasť prírodovedného poznania. Obe oblasti sú rovnomerne zastúpené, podporené výskumnými/vedeckými aktivitami a vzájomne sa dopĺňajú. Autorke sa podarilo prepojiť obe oblasti a docieľať, že cieľ „Jak pomoci učiteľkám/učiteľom správne realizovať prírodovedné aktivity a vyučovať prírodovedné predmety“ sa stal reálnym. Autorka odvieďa kus poctivej práce už len tým, že sa dlhodobo venuje tejto tematike. Autorka je v uvedenej tematike doma, má viacročné skúsenosti, je uzozumená s didaktickým rozmerom prírodovedného vzdelávania, o čom svedčí aj mnou oponovaná habilitačná práca (monografia).

Jediné, s čím je ťažšie sa identifikovať, je neistota autorky v preferencii využitej metodológie (vrátane zodpovedajúcich nástrojov, metód, či techník zberu výskumného materiálu a metód elaborácie výskumného materiálu). Nematematické procesy interpretovania ľudských subjektových zámerov a matematicko-štatistické procedúry kvantifikovania prejavov ľudského správania sú, rovnako ako relativistická a absolutistická vízia sveta, nezlučiteľné (je ťažké súbežne čosi tvrdiť a zároveň to spochybňovať). Rezervy sa preto ukazujú v metodologickom

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky a sociálnej pedagogiky
Račianska 59, 813 34 Bratislava

aparáte výskumu, ktorý realizovala autorka. I napriek tomu (alebo práve preto), že autorka polemizuje s dvomi protichodnými názormi na realizáciu kvalitatívnych výskumov, ukazuje sa mi potrebným poukázať na nie príliš zaujímavý prístup v spojitosti s tým, že sa získavali tzv. jemné dáta, ale na ich spracovanie sa použila „hrubá sila“ (matematicko-štatistické procedúry). I keď sa autorka v texte svojej práce „poistila“, mohla pokojne zvoliť kvantitatívnu metodológiu a zostať iba pri jej uplatnení. Dovolím si uviesť (nielen môj) názor, že jeden človek (výskumník) nemôže obsiahnuť súčasne absolutistickú víziu sveta a relativistickú víziu, pretože tieto dve si vzájomne odporujú. Druhá vec je terminológia, ktorá tak, či onak nasvedčuje preferencii výskumníka pre jednu, či druhú metodológiu. Ani sama autorka nie je v tomto výnimkou. Autorkou využité konštrukty nabádajú uvažovať nad tým, že autorka (ako výskumníčka) je istejšia v kvantifikovaní výskumného materiálu (identifikovaná preferencia kvantitatívnej metodológie). Tento príklon je evidentný aj v konceptualizácii čiastkových otázok, ktoré sú vopred štruktúrované s vysoko kvantifikovateľným diapazónom; je prítomný v texte habilitačnej práce. Autorka pokojne mohla zostať v rovine absolutistickej vízie pohľadu na tému, čiže by realizovala len kvantitatívne poňatý výskum; výsledky by boli zaujímavé a hodnotné. Habilitačná práca by tak vôbec nestratila na kvalite. Ako už vyššie uvádzam, autorkino metodologické uvažovanie však nie je nijak ojedinelé; je naším spoločným dedičstvom preferencie kvantitatívnej metodológie v humanitných vedách v minulosti a v uplynulých rokoch aj prazvláštnym pokusom jedným výskumníkom realizovať tzv. „zmiešaný dizajn“ výskumu. Som zástancom komplexného a multidimenzionálneho skúmania zabezpečeného výskumným tímom, kde „to kvalitatívne“ a „to kvantitatívne“ tvoria dva aspekty jednej skúmanej reality. Vtedy je (humánna, pedagogická, didaktická realita) podrobovaná súbežne dvomi metodológiami (a) dvomi odlišnými skupinami výskumníkov.

Ak bude súčasťou obhajoby habilitačnej práce diskusia, prosím autorku, aby zaujala jednoznačné metodologické stanovisko vo veci preferencie ňou zvolenej jednej metodológie v súvislosti s dizajnom, realizáciou výskumu a nadobudnutím výsledkov.

Stanovisko

*Habilitačná práca je úplným textom, ktorým autorka mentalizuje svoj pohľad na tematické prepojenie teórie a praxe prostredníctvom využitia výskumných metód. **Habilitačná práca (typu monografia) autorky p. PhDr. Kateřiny Jančaříkovej, Ph.D. spĺňa všetky predpoklady na to, aby bola uznaná ako postupová práca na získanie vedecko-pedagogického titulu docent v odbore Pedagogika.***

Dušan Kostrub
Oponent

Bratislava 16.11.2019